

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Digitální učební materiál

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Archimédův zákon
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_17_02
Pořadí DUMu v sadě	02
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Petr Mikulášek
Datum vytvoření	8. 6. 2013
Jméno autora	Mgr. Jiří Janeček
e-mailový kontakt na autora	janecek@gymjev.cz
Ročník studia	1
Předmět nebo tematická oblast	Fyzika
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Shrnutí a procvičování učiva. Inovace: využití ICT, mezipředmětové vztahy – matematika, informační a komunikační technologie

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Teorie** Na těleso ponořené v kapalině působí vztlaková síla F_{vz} , která je rovna tíze kapaliny stejného objemu, jako je objem ponořené části tělesa. Tato zákonitost platí nejen pro kapaliny, ale také pro plyny. Vztlakovou sílu vypočteme ze vztahu $F_{vz} = \rho_k V_t g$, kde ρ_k je hustota kapaliny, V_t objem tělesa a g tíhové zrychlení. Ve vzduchu na těleso působí tíhová síla $F_G = mg = \rho_t V_t g$, kde m je hmotnost tělesa a ρ_t hustota tělesa. Jestliže je tedy těleso celým svým objemem ponořeno v kapalině, je výsledná síla působící na těleso $F = F_G - F_{vz}$.
- Pomůcky** Stožan, držák, tyčka, počítač s programem Logger Pro, LabQuest, siloměr Vernier, digitální váha, posuvné měřítko, dataprojektor.
- Postup**
- Ke stojanu připevněte pomocí svorky tyč, tak aby zaujíkala vodorovnou polohu. Na konec tyče zavěste siloměr a zapojte do LabQuestu .
  - Před začátkem každého měření vynulujte siloměr.
  - Nastavte v menu Senzory – Záznam dat: Trvání: 20 s, Frekvence: 5 čtení/s. Zvolte zobrazení Graf .
  - Na siloměr zavěste těleso.
  - **Stiskněte** tlačítko START (měření) na LabQuestu. Asi po 2 sekundách ponořte těleso do vody (nadzvedněte kádinku s vodou a podsuňte pod kádinku podložku) a potom vynořte těleso z vody.
  - Z grafu odečtěte tíhovou sílu F_G pomocí menu Analýza – Statistika a stejným způsobem i výslednou sílu F (závaží ve vodě).
  - Vypočítáme **vztlakovou sílu** $F_{vz} = F_G - F$.
  - Vypočítáme **objem** tělesa ze vztlakové síly.
  - Ověříme určení objemu tělesa výpočtem (objem válce).
  - Ověříme určení tíhové síly zvážením tělesa.
  - Vypočítáme hustotu tělesa a ověříme ji v tabulkách.
  - Opakujeme pro těleso stejného objemu, ale z jiného materiálu a jinou kapalinu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

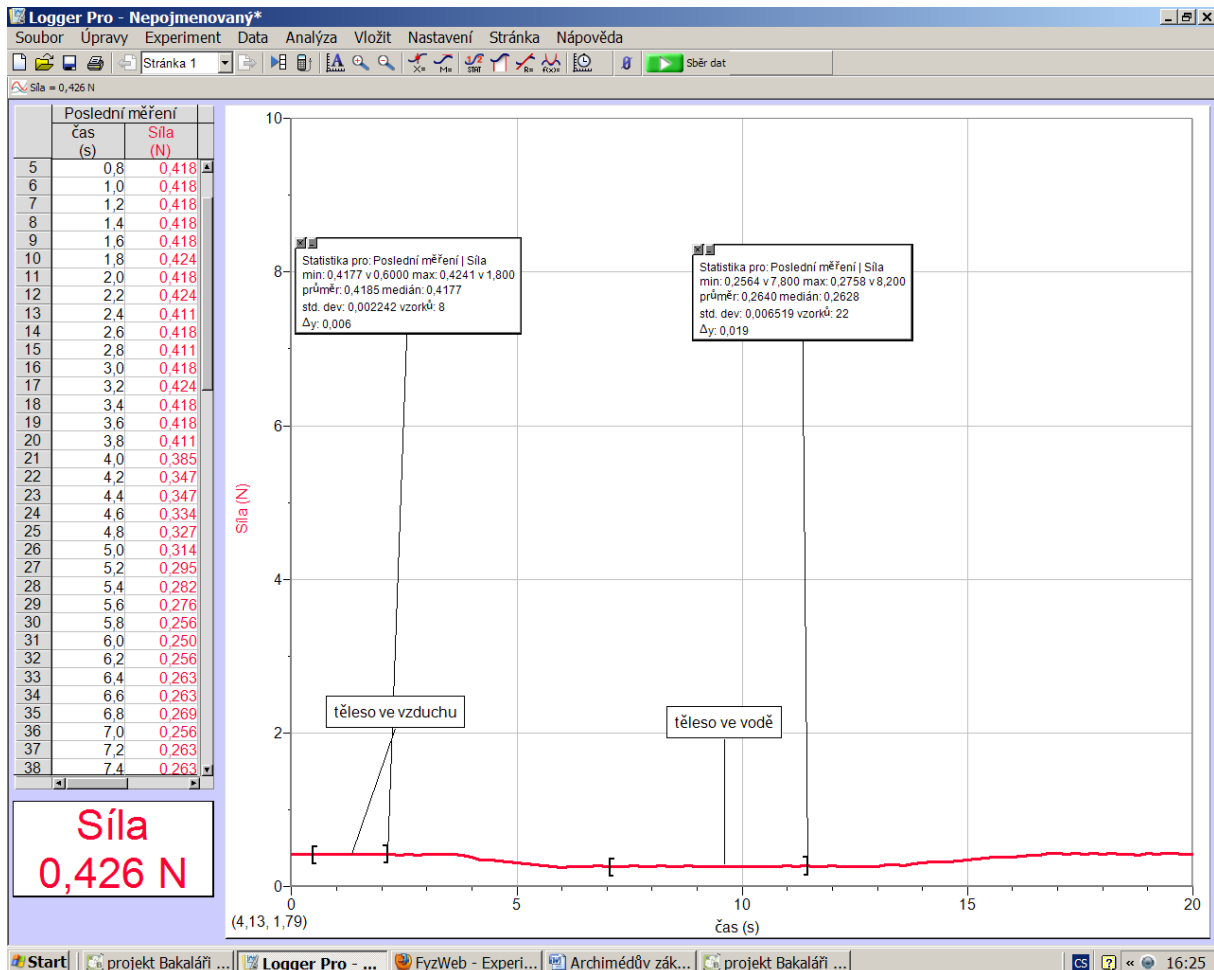
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hmotnost tělesa $m_1=42,6\text{g}$ zjištěná elektronickou vahou s přesností $0,1\text{g}$, kapalina je voda. Hustota vody $\rho=1000\text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$

Průměr udává průměrnou hodnotu tíhové síly ve vzduchu respektive výslednou sílu tělesa zcela ponořeného do kapaliny.

Tíhová síla určená z vážení: $F_G = m \cdot g = 42,6 \cdot 10^{-3} \cdot 9,81 = 0,4179\text{ N}$

Tíhová síla tělesa ve vzduchu určená z grafu: $F_G = 0,4185\text{ N}$

Výsledná síla působící na těleso ve vodě odečtená z grafu $F = F_G - F_{vz} = 0,2640\text{ N}$

Vztlaková síla působící na těleso ponořené ve vodě $F_{vz} = F_G - F = 0,4185 - 0,2640 = 0,1545\text{ N}$

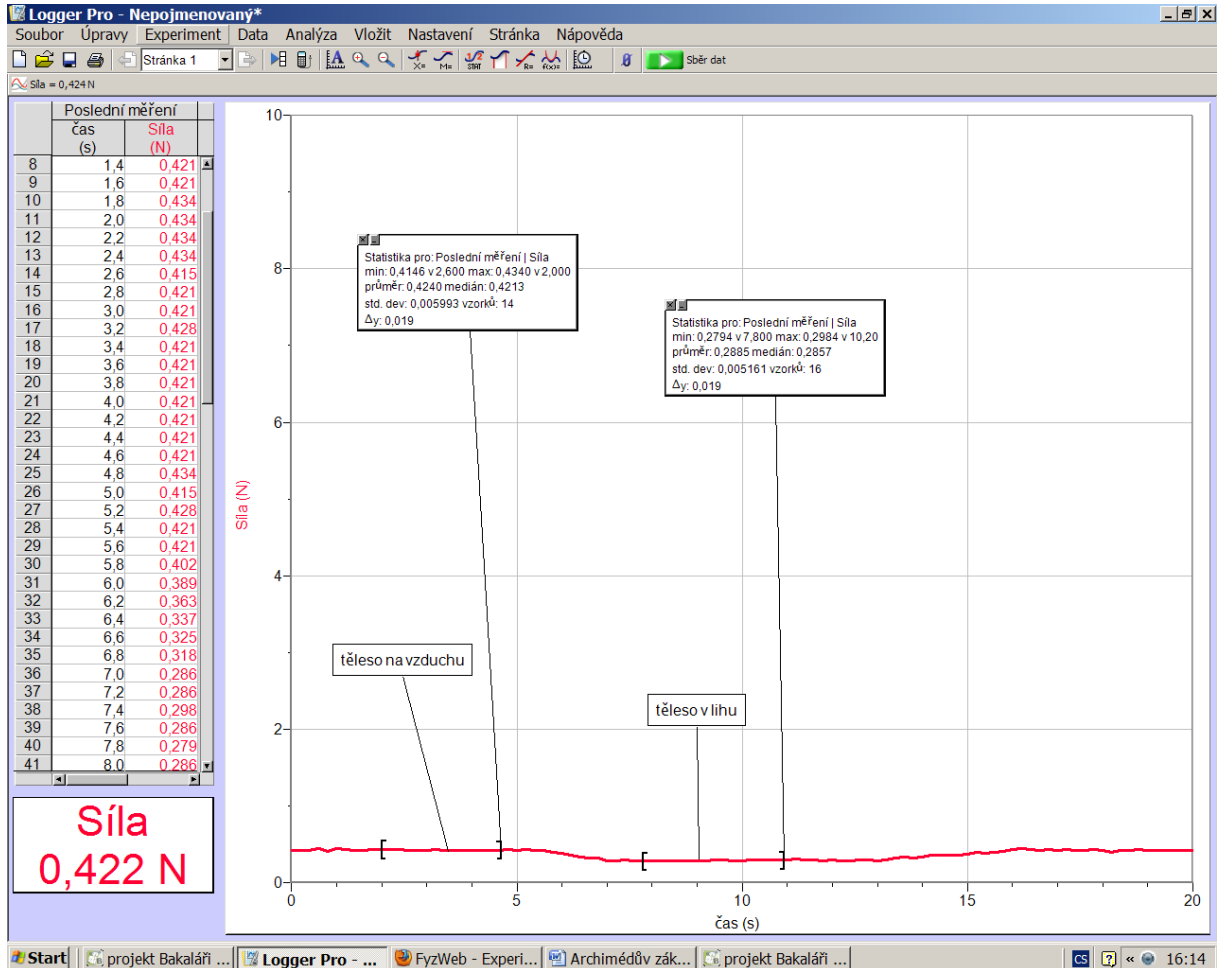
Vypočteme objem tělesa ze vztahu: $V = \frac{F_{vz}}{\rho \cdot g} = \frac{0,1545}{1000 \cdot 9,81} = 1,575 \cdot 10^{-5}\text{ m}^3$

Určíme hustotu tělesa: $\rho = \frac{F_G}{V \cdot g} = \frac{0,4185}{1,575 \cdot 10^{-5} \cdot 9,81} = 2708 \cdot \text{kg} \cdot \text{m}^{-3}$

Zjištěná hustota odpovídá hustotě hliníku (tabulková hodnota při teplotě 20°C je $2700\text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$, což je velmi dobrá shoda.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hmotnost tělesa $m_1=42,6\text{g}$ zjištěná elektronickou vahou s přesností $0,1\text{g}$, kapalina je líh. Hustota vody $\rho=820\text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$

Tíhová síla tělesa ve vzduchu určená z grafu: $F_G=0,424\text{ N}$

Výsledná síla působící na těleso ve vodě odečtená z grafu $F = F_G - F_{vz} = 0,2640\text{ N}$

Vztlaková síla působící na těleso ponořené ve vodě $F_{vz} = F_G - F = 0,424 - 0,2885 = 0,1355\text{ N}$

Vypočteme objem tělesa ze vztahu: $V = \frac{F_{vz}}{\rho \cdot g} = \frac{0,1355}{820 \cdot 9,81} = 1,68 \cdot 10^{-5} \text{ m}^3$

Určíme hustotu tělesa: $\rho = \frac{F_G}{V \cdot g} = \frac{0,424}{1,68 \cdot 10^{-5} \cdot 9,81} = 2572 \cdot \text{kg} \cdot \text{m}^{-3}$

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

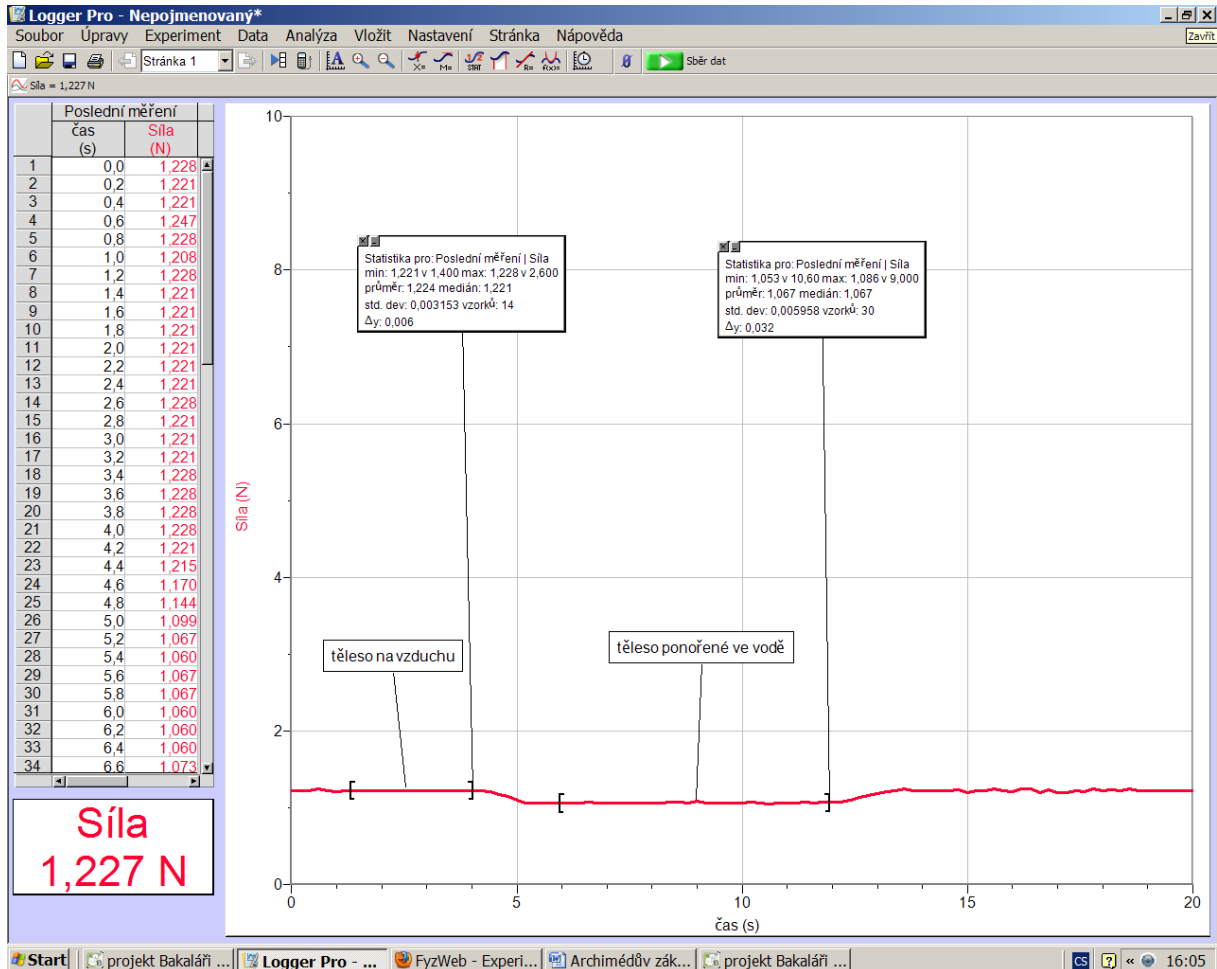
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hmotnost tělesa $m_2=123,3\text{g}$ zjištěná elektronickou vahou s přesností $0,1\text{g}$, kapalina je voda.

Průměr udává průměrnou hodnotu tíhové síly ve vzduchu respektive výslednou sílu tělesa zcela ponořeného do kapaliny.

Tíhová síla určená z vážení: $F_G = m \cdot g = 123,3 \cdot 10^{-3} \cdot 9,81 = 1,21 \text{ N}$

Tíhová síla tělesa ve vzduchu určená z grafu: $F_G = 1,224 \text{ N}$

Výsledná síla působící na těleso ve vodě odečtená z grafu $F = F_G - F_{vz} = 1,067 \text{ N}$

Vztlková síla působící na těleso ponořené ve vodě $F_{vz} = F_G - F = 1,227 - 1,067 = 0,157 \text{ N}$

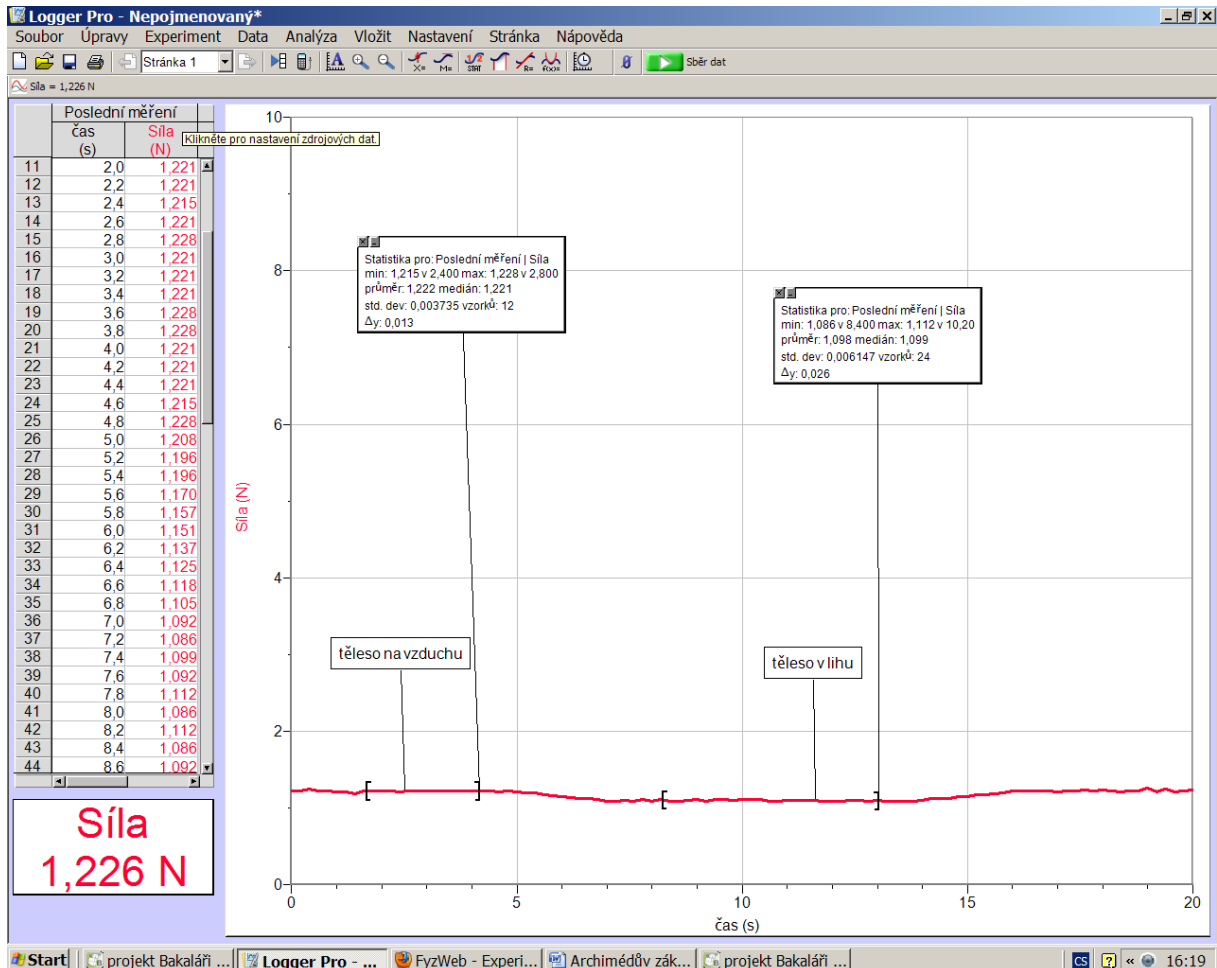
Vypočteme objem tělesa ze vztahu: $V = \frac{F_{vz}}{\rho \cdot g} = \frac{0,157}{1000 \cdot 9,81} = 1,6 \cdot 10^{-5} \text{ m}^3$

Určíme hustotu tělesa: $\rho = \frac{F_G}{V \cdot g} = \frac{1,224}{1,6 \cdot 10^{-5} \cdot 9,81} = 7798 \cdot \text{kg} \cdot \text{m}^{-3}$

Zjištěná hustota odpovídá hustotě železa (tabulková hodnota při teplotě 20°C je $7860 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-3}$, což je velmi dobrá shoda.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hmotnost tělesa $m_2=123,3\text{g}$ zjištěná elektronickou váhou s přesností 0,1g, kapalina je líh.

Tíhová síla tělesa ve vzduchu určená z grafu: $F_G=1,222\text{ N}$

Výsledná síla působící na těleso ve vodě odečtená z grafu $F = F_G - F_{vz} = 1,098\text{ N}$

Vztlaková síla působící na těleso ponořené ve vodě $F_{vz} = F_G - F = 1,222 - 1,098 = 0,124\text{ N}$

Vypočteme objem tělesa ze vztahu: $V = \frac{F_{vz}}{\rho \cdot g} = \frac{0,124}{820 \cdot 9,81} = 1,54 \cdot 10^{-5} \text{ m}^3$

Určíme hustotu tělesa: $\rho = \frac{F_G}{V \cdot g} = \frac{1,222}{1,54 \cdot 10^{-5} \cdot 9,81} = 8075 \cdot \text{kg} \cdot \text{m}^{-3}$

Zjištěná hustota odpovídá hustotě železa (tabulková hodnota při teplotě 20°C je 7860 kg.m⁻³).

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Otázky pro žáky:

1. Jaké síly působí na těleso ve vzduchu?
2. Jaké síly působí na těleso ponořené ve vodě?
3. Proč je výsledná síla působící na těleso ponořené v lihu větší, než když je ponořené ve vodě?
4. Na čem závisí velikost vztlačkové síly?

Seznam literatury a pramenů

1. kolektiv autorů: Experimenty s Vernierem. Státní Gymnázium Matyáše Lercha Brno, červen 2012.
2. Obrázky jsou vlastními obrázky autora, popřípadě jsou tvořené pomocí aplikace Logger Pro a grafického programu Gimp.

Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.